

Saksdokumenter:

KM 11/18 Rapport og veivalg for Den norske kirkes kunst-og kultursatsing

KM 11.01/18 Rapport og veivalg for Den norske kirkes kunst-og kultursatsing

KM 1102/18 Rapport og veivalg for Den norske kirkes kunst-og kultursatsing

Rapport og veivalg for Den norske kirkes kunst- og kultursatsing

Innstilling fra komité A

Sammendrag av saksorienteringen

I sak KR 61/13 *Styrking av kirkens kunst - og kulturarbeid* vedtok Kirkerådet at kultur skulle opp som sak på Kirkemøte innen en fem-års periode, i 2018.

Saken skulle ha følgende elementer:

- Rapport om utvikling på feltet siden 2005
- Analyse av dagens situasjon
- Videre veivalg for kunst og kultur i Den norske kirke

Saksdokumentet følger denne disposisjonen.

Kapittel 1 Rapport om utvikling på feltet siden 2005

Her redegjøres det for prosessen Den norske kirke har hatt i kultursaken frem til og etter vedtak om etablering av kirkelige kunst- og kultursentre i 2005. Kirkerådet lyktes ikke i å etablere kirkelige sentre, men fikk midler i 2009-2010 til kulturrådgiverstillinger i stedet.

Kirkemøtet understreket i 2005 at Den norske kirke skulle være en offensiv aktør i det allmenne kulturliv. Derfor omtales sentrale kulturpolitiske dokumenter og forskning på kulturfeltet, men også fordi kirkens kultursatsing påvirkes av politiske endringer, jf. pågående regionreform med mulig regionalisering av kulturpolitikken.

Kapittel 2 Analyse av dagens situasjon

Norsk kirkearkitektur får stor oppmerksomhet blant annet ved å vinne ulike arkitekturpriser. Det er flere syn i og utenfor kirken på hva et kirkehus kan brukes til. Dette belyses da det er naturlig å ha en samtale om det å være kirke i dag. Revisjon av regelverk for bruk av kirker er utført. Kirkens kultursatsing både har og trenger frivillige. Forskning viser at kirken ligger på nivå med idretten når det gjelder frivillige aktører som bruker arenaen. Kirken begynte å føre statistikk på dette området i 2014. Det er for tidlig å si noe om en trend her, men kulturfeltet viser en svært positiv og gledelig oppgang fra 2014 til 2016.

Kirkemøtet i 2005 oppfordret menighetene til å ta et bredt spekter av kunstuttrykk i bruk. Det skjer i stor grad, men det er kirkebygget med dets

arkitektur og utsmykning (interiør, visuell kunst og liturgisk utstyr), kirkemusikken, konsertene og andre kulturarrangement som er fundamentet for kirken som kulturaktør. For konserter og andre kulturarrangement peker tallene oppover, mens kirkestatistikken viser en negativ trend for korvirksomhet. I nyere forskningen om kulturarenaer og kulturaktivitet, dokumenteres det at kirken bruker flere profesjonelle kunstnere enn før. Utdanningsinstitusjonene har vist stor interesse for kunst- og kulturfeltet både i studie- og forskningsprogrammer de senere årene. Akademia, særlig de kirkelige utdanningsinstitusjonene, blir derfor en viktig dialogpart for kirken fremover om kirke, kunst og kultur. På bakgrunn av regjeringens Humaniora-melding bør kirken sammen med akademia være offensive i sine bidrag til satsing på humaniora-fagene fremover.

Kapittel 3 Videre veivalg for kunst og kultur i Den norske kirke

I saksforberedelsene til dette dokumentet har Kirkerådet konsultert det kirkelige miljøet på feltet for å få innspill til mulige veivalg for kirkens kultursatsing. Forslag til vedtak har tatt utgangspunkt i innkomne forslag og dokumentasjonen på kapittel 1 og 2. I hovedsak anbefales det å videreføre de veivalg som har vært gjort i etterkant av Kirkemøtebehandlingen av *Kunsten å være kirke* på Kirkemøtet i 2005 (KM 07/05). Kapitlet vurderer flere tiltak enn det som ligger i forslag til vedtak.

Komiteens merknader

- A. Kunsten kan formidle Guds nåde og minne oss om Gudsrikets nærvær. Dette er en vesentlig del av kirkens oppdrag og kunstens vesen og må ikke nedprioriteres eller anses som et supplement til annen kirkelig virksomhet. Kunsten engasjerer, involverer, trekker til seg og utvider perspektiv. Den gjør trosformidling og trosopplevelser mangfoldig, bretter ut mysteriet og gir oss glimt av noe som er større enn vi kan fatte.

Et mindretall (3) i komiteen uttrykker imidlertid bekymring for at kunst og kultur tar for stor plass i gudstjenesten og kirken ellers.

Komiteen vil fremheve at kunst- og kulturuttrykk er en nødvendig og integrert del av kirkens gudstjenesteliv og øvrige virksomhetsområder. I gudstjenesten kommer dette til uttrykk gjennom salmesang, kor- og instrumentalmusikk, dans, preken og ordkunst, liturgi, dramaturgi, kirketekstiler, arkitektur og i kirkerommets kunstneriske utforming.

Komiteen viser generelt til *Regler for bruk av kirkene* når det gjelder bruksformål.

- B. Komiteen merker seg at kirkens arbeid med kunst og kultur har opplevd sterk vekst og utvikling siden 2005. Da ble kulturmeldingen *Kunsten å være kirke*, utarbeidet av Norske kirkeakademier på oppdrag fra Kirkerådet, behandlet.

En stor del av befolkningen deltar på konserter og andre kulturarrangementer i kirken. Kirkene er i dag den nest største

kulturarenaen i Norge, etter kulturhusene. At kirkene som kulturarena står så sentralt, er et sterkt vitnesbyrd om kirkens posisjon i folket.

- C. Kirkemusikken er et sentralt kunstnerisk uttrykk for en evangelisk-luthersk kirke, noe som ikke minst ble løftet fram gjennom 500-års-markeringen for reformasjonen. Kirkemusikerne er fast ansatte kunstformidlere i kirken og har en sentral plass i gudstjeneste- og kulturliv. Mange steder er kirkemusikerstillingene under press på grunn av økonomi. Menighetene kan imidlertid få mye igjen ved å øke stillingsprosenten til kirkemusikerne slik at de kan drive korarbeid og annen kulturvirksomhet. Dette kan også bidra til økt kontakt med lokalsamfunnet og samarbeid med frivillige medarbeidere og profesjonelle kunstnere.

Komiteen legger til grunn at departementets tidligere øremerkede tilskudd til kirkemusikalsk arbeid i domkirkene videreføres. Komiteen legger også til grunn at bispedømmerådene, blant annet gjennom OVF-midler, kan tildele midler etter søknad til lokale kulturtiltak.

- D. Den kristne kirke er en syngende kirke. Sangen følger oss i alle livsfaser. Salmene gir fellesskap, håp og trøst og kan uttrykke tilbedelse, lovsang og klage. Det kontinuerlige korarbeidet, ikke minst for barn og unge, skaper tilhørighet til kirken og gir verdifulle opplevelser av kunst og kristen tro. Kirkens korarbeid bygger bro mellom amatørkulturen og profesjonelle sangere og musikere.
- E. Kulturrådgiverne er verdifulle for kirkens arbeid med kunst og kultur. En viktig oppgave for disse er å bistå menighetene i deres kunst- og kulturarbeid. Dette samarbeidet har bidratt til å løfte kulturarbeidet lokalt.

Komiteen merker seg også kulturrådgivernes arbeid med å knytte til seg kunstmiljøer som i utgangspunktet ikke nødvendigvis definerer seg inn i en kirkelig sammenheng. Dette har vært en god oppfølging av KM 07/05, hvor *Kunsten å være kirke* dannet grunnlaget for en bred invitasjon til kunstnere om å benytte sin kompetanse i kirken.

- F. I sitt arbeid har komiteen sett til UKM 04/17 og legger blant annet følgende omtale av ungdomskultur til grunn: «Ungdomskultur er ikke fast, men heller noe flytende. Det som ungdom skaper og eier, er ungdomskultur uavhengig av uttrykksform. Ungdomskultur er derfor ikke bare nye uttrykksformer, det er også en kultur som søker dybde, tradisjon og kunnskap.»
- G. Komiteen gleder seg over mangfoldet av kunstformer og kunstuttrykk som tas i bruk i kirken. Komiteen ønsker en økt bruk av visuelle uttrykk som dans, drama og billedkunst velkommen. Tegnspråkpoesi og andre visuelle uttrykksformer i Døvekirken kan være til inspirasjon for hele kirken i dette arbeidet.

- H. Komiteen fremhever hvor berikende det er at mennesker fra ulike kulturer får prege kunst- og kulturuttrykk i menighetene.
- I. Komiteen har vurdert muligheten for et «Kirkens kulturår». Formålet vil være å synliggjøre kirkens kunst og kulturarbeid og bidra til fornyelse på dette feltet.

Et mindretall (2) ønsker at det legges til rette for et kulturrens år så snart det er praktisk mulig. Det vil være en viktig satsing på kulturen som en bærebjelke i Den norske kirke som folkekirke.

Komiteens flertall (16) mener det ikke er riktig å initiere et kulturår for hele kirken nå. En slik satsing vil kreve økonomiske ressurser, og behovet synes å være enda større for å styrke det kontinuerlige arbeidet lokalt.

En samlet komité mener likevel det vil være positivt om bispedømmene vurderer å gjennomføre et kulturår i sitt bispedømme.

- J. Komiteen vil fremheve det skapende arbeidet som foregår i tilknytning til kirken. For eksempel skaper tekstforfattere og komponister verdifulle salmer som kommer hele kirken til gode. Komiteen mener en stipendordning kan bidra til nyskaping og gi den som tildeles stipend rom for kreativt arbeid i en avgrenset periode.
- K. Komiteen merker seg at Kulturdepartementet for tiden utarbeider ny kulturmelding. Regjeringen arbeider også med en regionreform, som vil kunne føre til en regionalisering av kulturpolitikken. Komiteen fremhever betydningen av at Kirkerådet ivaretar Den norske kirkes interesser som aktør og arena på kulturfeltet i de kulturpolitiske prosessene som pågår.
- L. Komiteen viser til de internasjonale kulturelle rettighetene som kommer til uttrykk i FN's menneskerettighetskonvensjon og barnekonvensjon. Rettighetene understreker betydningen for det enkelte mennesket til å få uttrykke seg og å delta i kunstnerisk virksomhet og kulturliv.

Forslag til vedtak

- 1 «Gud har skapt oss med kropp, sinn og sanser. Kunst og sanselige
2 uttrykk kan speile og berøre våre liv, slik at vi beveges til en stadig
3 dypere tro.»
4 *(fra forbønn under Kirkemøtet 2018)*
5
6 **1. Kjerneområde**
7 Kirkemusikk og andre kunstneriske uttrykksformer er integrert i og utvider
8 kirkens forkynnelse, trospraksis og tilbedelse. Kirkemøtet ser arbeid med
9 kunst og kultur som et kjerneområde som åpner troens rom gjennom et
10 mangfold av uttrykk. Dette arbeidet må ivaretas i plan- og budsjettarbeid på
11 alle nivåer i kirken.

12 **2. Kunsten å være kirke**

13 Kirkemøtet gleder seg over arbeidet som har skjedd på kulturfeltet i Den
14 norske kirke siden 2005. Utredningen *Kunsten å være kirke – om kirke,*
15 *kunst og kultur* og betydningen av dens høringsmateriell, videreføres som et
16 sentralt grunnlagsdokument i arbeidet med kirke, kunst og kultur på alle
17 plan i Den norske kirke, også innenfor samisk kirkeliv. Kirkemøtet ønsker at
18 kirken skal ha et kontinuerlig faglig arbeid innen teologi og kunst slik at
19 kompetanse på feltet blir ivaretatt og videreutviklet.

20
21 **3. En mangfoldig kirke**

22 Et mangfold av estetiske uttrykk hører hjemme i kirkens rom. Taktil kunst,
23 ordkunst, tegnspråkpoesi og andre visuelle uttrykksformer er eksempler på
24 kunstformer som også kan kommunisere på en særlig måte med mennesker
25 med funksjonsnedsettelse.

26
27 **4. Kirkerommet**

28 Kirkerommet er hellig og kan brukes av kunstnere til kunstuttrykk som
29 beveger, utfordrer, åpner opp og utvider horisonten vår.
30 Kirkemøtet er opptatt av at kirken er åpen og inviterende når kunstnere og
31 kunstinstitusjoner bruker kirkerommet.

32
33 **5. Kirkemusikerne**

34 Kirkemusikerne er nøkkelpersoner i kirkens arbeid med kunst og kultur.
35 Kirkemøtet vil fremholde betydningen av at kirkemusikerstillingene har en
36 tilstrekkelig stillingsprosent som gir rammer til å drive kor- og øvrig
37 kulturarbeid, i tillegg til ansvar for musikk ved gudstjenester og kirkelige
38 handlinger.

39
40 **6. Barne- og ungdomskultur**

41 Det er en forutsetning at barn og unge får være med å utforme og delta
42 aktivt i kirkens kulturarbeid. Kirkens ansatte og frivillige er ressurspersoner
43 som tar del i skapende arbeid sammen med barn og ungdom gjennom
44 veiledning og oppfølging. Den norske kirke må bruke mulighetene for
45 samarbeid med kulturskoler, lokale organisasjoner og grupperinger som
46 jobber med barn og unge på dette området.

47
48 For å fremme og utvikle kulturettet barne- og ungdomsarbeid, særlig
49 korarbeidet, ber Kirkemøtet Kirkerådet om å stå sammen med barne- og
50 ungdomsorganisasjonene i kirken om kompetanseutvikling og rekruttering.

51
52 **7. Kulturrådgiverstillingene**

53 Kirkemøtet fremhever betydningen kulturrådgiverne har for kirken. De bidrar
54 til et bredt samarbeid mellom kirken og ulike kulturinstitusjoner og aktører.
55 Kirkemøtet mener kulturrådgiverne må ha tett kontakt med kirkemusikerne
56 og skape arenaer for faglig oppfølging og fagsamlinger for denne
57 yrkesgruppen.

58
59 **8. Kirkelige kultursentra**

60 Kirkemøtet vil fremheve den betydning kirkelige kultursentra som
61 *Kirkemusikksenter Nord* og *KULT Senter for kunst, kultur og kirke* har hatt i

62 oppfølgingen av *Kunsten å være kirke*. Kirkemøtet ser også muligheten for at
63 flere regionale kompetansesentra eller formaliserte nettverk for kunst og kultur
64 kan dannes. Det forutsetter et finansielt spleiselag - med lokale variasjoner -
65 mellom kirkelige og kommunale instanser og andre bidragsyttere.

66

67 **9. Stipendordning**

68 Kirkemøtet ber Kirkerådet vurdere muligheten for å opprette en stipendordning
69 for skapende kunstnerisk arbeid.

70

71 **10. Koordinering av kultur i samisk kirkeliv**

72 Kirkemøtet oppfordrer Kirkerådet og Samisk kirkeråd sammen med
73 bispedømmerådene til å styrke og koordinere satsingen på samisk
74 kirkemusikk og kirkekunst.

75

76 **11. Integrering av kultur i eksisterende planverk**

77 Kirkemøtet anbefaler alle landets menigheter å integrere sitt kulturarbeid
78 i det eksisterende planverk. I tillegg til *Plan for kirkemusikk* hører dette
79 naturlig hjemme også i trosopplærings- og diakoniplaner. Innholdet må
80 samordnes slik at også kulturarbeidet innenfor samisk kirkeliv ivaretas.
81 Videre oppfordrer Kirkemøtet alle landets menigheter til å vedta og jevnlig
82 oppdatere sin *Plan for kirkemusikk*.

83

84 **12. Bygging av nye kirker**

85 Kirkemøtet vil fremheve betydningen av å utarbeide planer for utsmykning,
86 inventar og utstyr samt plass til orgel fra starten av når det skal bygges ny
87 kirke. I samiske områder bør samiske kulturuttrykk være en likeverdig del i
88 planene for kirkebyggets arkitektur, utsmykning og inventar. Det er viktig at
89 arkitekt, kunstner og orgelbygger samarbeider tidlig om et helhetlig uttrykk
90 for kirkebygget. Akustikk og lyssetting må integreres i prosjekteringen
91 sammen med øvrige behov kirken har i sine kulturaktiviteter.

92

93 Prinsippet om universell utforming må også gjelde for kirkens gudstjenesteliv
94 og arbeidet med kunst og kultur slik at det kommuniserer til flere sanser.

95

96 **13. Åpne kirker og pilegrimsarbeid**

97 Kirkemøtet ser at åpne og tilgjengelige kirkerom er viktig både for
98 lokalsamfunnet og mennesker på reise. Kirkemøtet oppfordrer menighetene
99 til å samarbeide med hverandre og relevante samarbeidspartnere for å
100 sørge for flere åpne kirker. Særlig er dette viktig langs pilegrimsledene.

101

102 **14. Utdanningsinstitusjoner**

103 Kirkemøtet oppfordrer utdanningsinstitusjonene til å legge inn
104 kulturkompetanse – også for samisk kultur – i sine utdanningsprogram for de
105 kirkelige yrkesgrupper både i grunn-, etter- og videreutdanning. Kirkerådet
106 bes følge opp dette arbeidet i kompetansekrav til de vigslede stillingene.

komitéleder

saksordfører